

ДИВЉИ ЛАБУДОВИ

Пази да те не одведу у бело робље, упозорила ју је Фло. Овако они раде, рекла је: с тобом се спријатељи старија жена, с ликом мајке или добре баке, седне поред тебе у аутобусу или возу. Понуди ти неки слаткиш, али унутра је дрога. Ускоро ти клоне глава, заплићеш језиком, ниси у стању да разговетно говориш. Упомоћ, викне тада старица, ћерци (унуци) ми је позлило, помозите ми да је изнесемо на чист ваздух, да се опорави. Прилази неки учтиви господин, прави се да не познаје ту госпођу, нуди помоћ. На следећој станици те заједно изгурају са воза или аутобуса и то је последње што ћеш видети од нормалног света. Држе те заточену као бело робље (ту су те довели дрогирану и везану, тако да и не знаш где си), док те потпуно не понизе и доведу у очај, док ти утробу не поцепају пијандуре и заразе је болештинама, а мозак униште дрогама, па ти коса и зуби поиспадају. Три године је довољно да доспеш у такво стање. А тада се више не би ни вратила кући, можда не би ни знала где ти је кућа или како да нађеш пут. Тада те избаце на улицу.

Фло је извадила десет долара и гурнула их у платнену кесицу коју је пришила уз бретелу Роузиног комбинезона. Јер је исто тако могло да се деси да Роуз украду новчаник.

Такође се чувај, додала је Фло, људи обучених као свештеници. Они су најгори. Тако се обично маскирају ловци на бело робље, као и они који би да ти украду новац.

Роуз је одговорила да не зна како да разликује праве од оних маскираних.

Фло је некада радила у Торонту. Као келнерица у бифеу на железничкој станици Јунион. Тако је све то знала. У то време не би видела сунца, осим када би добила слободан дан. Али је видела много тога осталог. Једног човека како је другоме распорио стомак, само му је извукао кошуљу из панталона и направио рез, као да сече лубеницу. Власник стомака је изненађено спустио поглед, није имао времена ни да протестује. А то није било ништа, шта се све дешавало у Торонту, као да је хтела да каже Фло. Видела је како су се потукле две лоше жене (тако је Фло називала курве, тим речима се гађала као лоптицом) и један се мушкарац насмејао поред њих, а други пролазници су застајали и смејали се и навијали. Коначно је стигла полиција и раздвојила их, обема су песнице биле пуне праменова косе, и даље су урлале и вриштале.

Такође је видела и једно дете како је умрло од напада епилепсије. Лице му беше тамно попут мастила.

„Е па, ја се не бојим“, рече Роуз провокативно. „Увек је ту негде полиција.“

„Ма каква полиција! Они ћете први преварити!“

Није веровала у оно што је Фло говорила поводом секса. На пример, у причу са погребником.

У продавницу је понекад навраћао и са Фло разговарао проћелави онижи човек, уредног изгледа и умирујућег израза лица.

„Треба ми само кесица бомбона. И можда неколико жвака. И једна или две чоколадице. Да ли би вам био проблем да их спакујете?“

Фло му је у подругљиво покорном тону одговарала да јој не би био проблем. Фло их је замотавала у дебелу белу хартију и тако спаковане личиле су на поклон. Пажљиво је бирао слаткише, певушио је и ћаскао с њом, и прилично би времена продангубио. Питао би Фло како се осећа. Такође и Роуз, ако би се ту нашла.

„Бледа си. Младим девојкама треба свежег ваздуха.“ Када би се окренуо према Фло, рекао би: „Напорно радите. Целог живота сте напорно радили.“

„Нема одмора за покварене“, сложила би се Фло.

Када би изашао из радње, Фло би притрчала прозору. На улици је стајао црни погребни аутомобил, са љубичастим завесама око задњих прозора.

„Кренуо је у лов на жене!“, узвикнула би Фло док се аутомобил лагано котрљао, скоро као у погребној поворци. Мали човек је био погребник, али је сада у пензији. Ни аутомобил више није учествовао у сахранама. Синови су преузели посао и купили ново возило. А он се возио старим аутомобилом по целој земљи и одлазио на састанке са женама. Роуз у то није веровала. Фло је рекла како им даје жваке и бомбоне. Роуз је одговорила да их вероватно он сам поједе. Фло је рекла да га је неко видео, да се прича о томе. Када је лепо време, вози се спуштених прозора и пева, самом себи или неком позади, кога не види.

*Чело јој је ђојџиј снџа,
Грло ко у лабуга*

Фло га је имитирала како пева. Док би полако обилазио жену која је пешачила поред пута, или стала на сеоској раскрсници да се одмори. Комплименти и учтивост, чоколадице, нуђење да је повезе. Наравно, свака жена која би о томе говорила наводно је одбила ту понуду. Ниједној није досађивао, учтиво би се поздравио и наставио да вози. Улазио би у куће, ако би унутра био муж, чинило се као да би баш волео да седне с њим и поприча. Жене су говориле да се све и сводило на то, али Фло није хтела да поверује.

„Неке жене би се примиле“, рекла је. „Известан број њих.“ Волела је да замишља како унутра изгледа погребни аутомобил. Плиш. Плиш по крову и поду, плиш са стране. Мекани, љубичасти плиш, у боји завесица, у боји тамних јоргована.

Глупости, мислила је Роуз. Ко би у то поверовао, за човека његових година?

Роуз је први пут сама путовала возом у Торонто. Била је тамо већ једном са Фло, много пре него што јој је умро отац. Од куће су понеле сендвиче, а у возу су купиле млеко. Било је кисело. Кисело чоколадно млеко. Роуз је пила у малим гутљајима, није била вољна да призна да се преварила у нешто што је толико желела. Фло га је помирисала, а онда је ишла горе-доле по возу док није нашла безубог старца у црвеној јакни, са тацницом која му је висила о врату, од кога су купиле млеко. Позвала га је да проба млеко. Позивала је људе око себе да га помиришу. Старац јој је бесплатно дао сок од ђумбира. Био је млак.

„Дала сам му до знања“, рекла је Фло осврћући се око себе када је старац отишао. „Мораш им дати до знања.“

Једна жена се сложила с њом, али већина путника је гледала кроз прозор. Роуз је пила топли сок од ђумбира. Можда због тога, или због сцене са старцем, или због разговора у који је Фло ступила са женом која се слагала, одакле потичу њих две, о разлозима путовања у Торонто, или због јутарњег затвора који је Роуз имала и због кога је била бледа, или мале количине чоколадног млека које је унела у себе, осетила је потребу да оде у тоалет и повраћа. Потом се читав дан бојала да у Торонту не осете да јој капут смрди на повраћотину.

Овога пута, путовање је отпочело обраћањем Фло кондуктеру: „Пазите на њу, никада пре није отишла од куће!“ Освртала се око себе и смејала, показујући да се шали. Онда је морала сићи с воза. Испоставило се да је и кондуктеру, исто као и Роуз, било до шале и да нема намеру да било кога држи на оку. Ништа није рекао Роуз, само је затражио карту. Имала је место поред прозора и ускоро је постала изузетно радосна. Осетила је како Фло нестаје, Западни Хенрети се спира с ње, као да с лакоћом одбацује властито уморно биће. Волела је све мање познате градове. Жена је стајала на вратима у спаваћници, није је било брига што је сви из воза гледају. Путовали су на југ, излазили су из снежног покривача, беше рано пролеће, пред очима се појављивао нежни пејзаж. Мogle су се садити брескве у баштама.

Роуз се преслишавала шта би све требало да покупи у Торонту. Најпре, ствари за Фло. Специјалне чарапе за њене ноге са проширеним венама. Посебну врсту лепила, за дршке на шерпама. И комплет домина.

За себе, Роуз је планирала да набави епилатор за скидање длачица са руку и ногу, и ако је могуће, јастучиће за надувавање, који се носе око кукова и појаса. Мислила је да се епилатор може наћи у апотеци у Хенретију, али жена које је тамо радила познавала је Фло и све би јој испричала. Причала је Фло ко купује боју за косу и препарате за мршављење, и ко купује кондоме. Што се тиче јастучића за мршављење, могли су се наручити поштом, али би тамо сигурно неко нешто прокоментарисао, а и Фло је познавала људе који тамо раде. Такође се надала да ће купити неку наруквицу, и вунени џемпер. Силно је жудела за сребрним наруквицама и светлоплавим џемпером од ангоре. Мислила је да ће се преобразити ако то нађе, биће смиренија и виткија, да ће јој коса постати мање куштрава, пазух сувљи, а тен попримити бисерну нијансу.

Новац за све то, као и новац за путовање, стигао је од награде коју је Роуз добила за најбољи школски есеј, под насловом „Уметност и наука у свету сутрашњице“. Изненадила се када ју је Фло упитала да ли би могла да јој га прочита. Потом је прокоментарисала да су морали да јој доделе награду када су схватили да је Роуз прогутала читав речник. И још је стидљиво додала: „Веома је занимљиво.“

Требало је да преспава код Силе Макини. Она беше очева рођака. Удала се за менаџера хотела, па је мислила да је успела у животу. Али муж јој се једног дана вратио с посла, сео на под међу две столице и рекао: „Никада више нећу изаћи из ове куће.“ Ништа се посебно није десило, само је одлучио да више никада не изађе из куће и тога се држао до смрти. Сила Макини је због тога постала чудна и нервозна. Закључавала је кућу у осам сати. Такође је била веома шкрта. За вечеру се јела само каша од овсених пахуљица, са грожђицама. Кућа јој беше мрачна и тесна, мирисала је на банку.

Воз се пунио. На станици у Брентфорду, неки мушкарац је упита да ли би смео да седне поред ње.

„Хладније је него што мислите“, рече он. Понудио јој је половину новина. Захвалила се и рекла да јој не требају.

Потом, да не би помислио да је груба, одговорила је да је стварно прохладно. На- ставила је да гледа кроз прозор у пролетње јутро. Овде већ није било заосталог сне- га. Дрвеће и жбуње је имало блеђу боју коре него код куће. Чак је и сунчева светлост изгледала другачије, као на обали Медитерана, или у калифорнијским долинама.

„Никада да се сете да оперу прозоре, баш их брига“, рече човек. „Путујете ли често возом?“

Не, одговорила је.

По њивама се сакупљала вода. Климнуо је главом према прозору и рекао да га је ове године било превише.

„Много је снежило.“

Одмах је приметила реч *снежило*, звучало јој је тако песнички. Код куће би просто рекли *снег*.

„Пре неки дан ми се десило нешто необично. Возио сам се ван града. Обилазио сам заправо своје парохијане, имам једну госпођу са slabим срцем...“

Одмах је погледала у његову крагну. Носио је обичну кошуљу и кравату, испод тамноплавог сакоа.

„Ах да“, рече он. „Ја сам свештеник Уједињене цркве. Али нисам увек у мантији. Само када вршим службу. Данас имам слободан дан.“

„Дакле, као што рекох, возио сам се ван града и угледао јато канадских гусака око једне барице. Када сам бацио други поглед, приметио сам и неколико лабудова међу њима. Читаво јато, штавише. Какав предиван приказ. Очекивало би се да су ту заста- ли, на својој пролећној миграцији на север. Какав спектакл. Никада пре нисам видео нешто слично.“

Роуз није могла да орасположи прича о дивљим лабудовима јер се бојала да ће он да скрене разговор у правцу Природе генерално, а онда ће стићи и до Бога, као што све- штеници често мисле да треба да раде. Али не, он се зауставио на причи о лабудовима.

„Веома леп приказ. Уживали бисте да сте то видели.“

Имао је између педесет и шездесет година, учинило се Роуз. Био је низак, енергич- ног изгледа, руменог четвртастог лица и седе таласасте косе, зачешљане уназад. Када је схватила да неће спомињати Бога, осетила је да би требало да му се захвали.

Одговорила је да је то сигурно било прелепо.

„Није то чак била ни права бара, него само отопљени снег који земљиште још није упило. Пуком срећом је то било баш поред пута куда сам морао да возим. Они су слете- ли, а ја сам прошао поред њих баш у право време. Чиста срећа. Мислим да они слећу на источном крају језера Ири. Али никада раније нисам имао среће да их угледам.“

Постепено се окретала према прозору, а он се вратио читању новина. И даље се смешкала, да не би изгледала неучтива, као да у старту одбацује разговор. Јутро је стварно било прохладно и она је скинула капут са куке на којој је висио, тамо где га је оставила када је ушла у купе, па га је раширила око себе, попут ћебета. Спустила је

новчаник на под када је свештеник ушао, како би имао где да седне. Раздвојио је новине, шуштале су док је полагао, разметљиво, прелазио са једне на другу страницу. Чинило јој се да је он од оних људи који све раде тако да то сви виде. Као прави свештеник. Прелетео је преко рубрика које га тренутно нису интересовале. Ђошком новина дотакао јој је ногу, тачно испод ивице капута.

Неко време је мислила да је додирује папир. А онда помисли, а шта ако је то рука? Могла је тако нешто да замисли. Понекад би гледала у руке мушкараца, чуперке по подлактицама, њихове згрчене профиле. Помишљала би шта све могу да раде. Чак и оне од најглупљих међу њима. На пример, руке возача из пекаре који је довозио хлеб код Фло у продавницу. Мислила је на њихову зрелост и самопоуздање, мешавину лакоће и опрезности док управљају доставним возилом. Није јој изгледало непривлачно ни сало које се прелива преко каиша. Други пут се загледала у наставника француског у школи. Он, у ствари, није ни био Француз, презивао се Мекларен, али је Роуз мислила како се предавање француског језика дубоко утиснуло у њега, да је попримио њихов изглед. Био је ужурбан и бледуњаво жут, оштрих рамена, повијеног носа и тужних очију. Замишљала га је како се натенане одаје задовољствима, као савршени аутократа у царству ужитака. Прилично је и она жудела да постане нечији предмет. Прегажена, задовољена, подјармљена, исцрпљена.

Али шта ако је то била рука? Шта ако је то стварно била рука? Мало се померила, приближила се прозору колико је могла. Њена машта као да је производила ову стварност, стварност за коју није била спремна. Схватила је да је узнемирена. Усредсредила се на ту ногу, на парче коже прекривено чарапама. Није се могла натерати да погледа. Да ли јој је нешто притискало ногу, или можда није? Још једном се померила. Ноге су јој биле, и остале, чврсто припијене. Да, нешто је осећала. Руку. Притисак руке.

Немојте, молим вас. Покушала је то да каже. Уобличила је речи у себи, испробавала их је, али није могла да их превали преко усана. Због чега? Због непријатности, због страха да ће и остали то чути? Око њих је било и других људи, сва су седишта била заузета.

Не само због тога.

Успела је да погледа у њега, није подигла главу, него ју је пажљиво окренула према њему. Завалио се у наслон и склопио очи. Тамноплави рукав сакоа нестајао је испод новина. Новине је наместио тако да покривају Роузин капут. Рука му је била испод њих, просто се одмарала, као да је у сну ту доспела.

Роуз је могла да помери новине и повуче капут. Ако не спава, он би морао да повуче руку. Ако стварно спава, па не повуче руку, она би могла да прошапће *извиниће* и склони му руку у његово крило. Али јој ово решење, толико очигледно и непогрешиво, не пада на ум. Зашто, могла је да се запита. Свештеникова рука није била, или још увек није била, нимало добродошла код ње. Чинила је да се осећа непријатно, огорчено, помало згађено, намамљеном у замку, опрезно. Али није могла да је зграби, да је одбије. Није могла да тврди да је она ту док се он претвара да није. Како би могла да га прогласи одговорним док поред ње лежи тако безазлено, пун поверења, док се одмара пре напорног дана, тако задовољног и здравог лица? Старији него што би био њен отац да је жив, човек навикао да га поштују, љубитељ природе, обожавалац дивљих

лабудова. Ако би рекла *молим вас, немојте*, сигурна је да би се он правио да не чује, као да скреће поглед с неког њеног шашаваог или неваспитаног поступка. Знала је да би се одмах понадала да он то није чуо, чим би то изустила.

Али није се радило само о томе. Него и о радозналости. Трајнијој, арогантнијој од било какве пожуде. Пожуди по себи, која ће се повући и чекати, чекати предуго, а ризиковати скоро ништа, тек да види шта ће се десити. *Да види шта ће се десити.*

Током следећих неколико километара, рука поче са најнежнијим, најбојажљивијим притисцима и испитивањем. Није спавао. Или чак и да јесте, рука није. Она осети гађење. Малаксалост, налет мучнине. Пред очима јој беше месо, хрпе безобличног меса, ружичасте њушке, дебели језици, безобзирни прсти који се прикрадају и газе, протезу и трљају у потрази за задовољством. Помислила је на мачке у терању како се чешу о тарабу док жалосно и дуго завијају. Било је то јадно и детињасто, то чешање и гурање и стискање. Сунђераста мекана ткива, слузнице у запаљењу, намучени живци, срамни мириси; понижење.

Све то је почињало. Рука, коју она никад не би ни помислила да узме, коју не би ни стиснула у знак поздрава, његова тврдоглава упорна рука успела би, на крају, да натера папрат да зашушти и извор да потече, и да пробуди притајену раскош.

Ипак, радије не би. Још увек, радије не би. Молим вас, склоните је, говори прозору. Престаните, молим вас, говори пањевима и амбарима. Рука се попела преко ноге, преко ивице чарапа, додирује јој голу кожу, пење се још више, додирује подвезицу, дотиче јој гаћице, па доњи део стомака. Ноге су јој и даље прекрштене, пригњечене једна уз другу. Док су јој ноге прекрштене, она може да тврди да је остала невина, да се није примила ни на шта. Још увек може да верује да ће она ово зауставити за минут. Ништа се неће десити, ништа више. Ноге јој се никада неће отворити.

Али су се ипак отвориле. Отвориле су се. Док је воз прелазио кроз усек Нијагара изнад Дандаса, док су спуштали погледе у преглацијалну долину, по раштрканим брдашцима са сребрном шумом, док су клизили ка обалама језера Онтарио, она ће учинити ову лагану и тиху, коначну изјаву, која ће можда разочарати колико и задовољити власника руке. Он неће отворити капке, лице му се неће изменити, прсти му неће оклевати, већ ће снажно и дискретно да се баце на посао. Инвазија, и добродошлица, и сунчева светлост која са свих страна обасјава површину језера; километри огољених воћњака ускомешаних око Берлингтона.

Било је то срамно, било је то јадно. Али чега има лошег у томе, говоримо себи у тим тренуцима, чега има лошег у било чему, што горе, то боље, говоримо себи док јашемо на хладном таласу похлепе, или похлепног пристанка. Рука странца, или корење поврћа, или скромна кухињска алатка о којој се причају вицеви; по свету поскакују тобоже невини предмети, не могу се ухватити ни за главу, ни за реп, спремни да се представе и потчине. Пазила је како дише. Није могла да верује. Жртва и саучесница, пролазила је поред фабрике мармеладе „Гласко“, великих пулсирајућих цеву рафинерије нафте. Склизнули су у предграђа по којима су на штриковима похотно лепршале постељине и пешкире којима су се брисале интимне флеке, по којима су чак и деца у школским двориштима распојасано скакутала, а камионџије заустављене на раскршћима весело вртили палчеве. Препредена кревељења, популарне визије. Капије и

дворци сајма уђоше јој у поглед, офарбане куполе и стубови сада јој чудесно лебде на ружичастом небу капака. И онда прхуше усред прославе. Могло је то бити и јато птица, дивљих лабудова, чак, пробуђених испод једне куполе, како експлодира и уздиже се у небо.

Угризла се за ивицу језика. Убрзо потом је кондуктер прошао кроз композицију, размрдао путнике, вратио их у живот.

У тами станице, разбуђени свештеник Уједињене цркве отвори очи, скупи новине и упита сапутницу треба ли јој можда помоћ да обуче капут. Његово кавалерство је било самозадовољно, одбојно. Не, рече Роуз. Болео ју је језик. Журно је изашао из воза испред ње. Није га видела на станици. У животу га више није видела. Али је остао приправан, тако рећи, годинама потом, да ускочи у критичном тренутку, без икаквог обзира, према мужу или љубавницима. Шта га је препоручивало? Никада то није могла да разуме. Његова једноставност и арогантија, перверзно одсуство чак и најобичније мушке привлачности? Када је устао, приметила је да је нижи него што је очекивала, да му је лице ружичасто и сјајно, да је на њему било нечег грубог, нападног и детињастог.

Да ли је стварно био свештеник, или је само тако тврдио? Фло јој је причала о мушкарцима који нису свештеници, а облаче се као да јесу. А не о правим свештеницима који се облаче као да нису. Или, још чудније, о мушкарцима који нису свештеници, али се претварају да јесу, иако су обучени као да нису. Али то што се толико приближила нечему до чега умало није дошло, беше веома непријатно. Док је ишла кроз станицу Јунион, Роуз је осећала како је гребе пришивена кеса са десет долара, знала је да ће је читав дан осећати, подсећати да је ту, уз њену кожу.

Није могла да се не сети шта јој је говорила Фло, чак ни тада. Јер је била на станици Јунион, а тамо је некада радила једна девојка по имену Мејвис у продавници поклоне док је Фло радила у бифеу. Мејвис је на капцима имала брадавице које су изгледале као да ће се претворити у чмичак, али су нестале. Можда их је она уклонила, Фло је ништа није питала. Без њих, изгледала је веома привлачно. Веома је личила на једну филмску звезду из тих времена. Та глумица се звала Франсис Фармер.

Франсис Фармер. Роуз никада није чула за њу.

Тако се звала. А Мејвис је отишла и купила велики шешир који јој је прекривао једно око и хаљину сву од чипке. Викенд је провела у Џорџијан беју, у једном летовалишту. Резервисала је собу под именом Флоренс Фармер. Да би људи мислили како је она заправо Франсис Фармер, али да је написала да се зове Флоренс јер није желела да је препознају док је на одмору. Имала је малу табакеру, црно-седефне боје. Могли су да је ухапсе, рекла је Фло. Због *џеџ*ље.

Роуз умало да уђе у продавницу поклоне, да види да ли Мејвис још увек ради и да ли би је препознала. Помислила је како је то посебно умеће, преобразити се на такав начин. Усудити се да то урадиш; проћи без последица, упустити се у неразумну авантуру, у својој властитој – али новоименованој – кожи.

(С енілеској ђревео **Преграї Шайоња**)